

Türkiye ve Dünya’da Sağlık Turizmi

Elif Dikmetaş Yardan¹

Hacer Dikmetaş²

Nurcan Coşkun Us³

Birgül Yabana⁴

ÖZET

Sağlık turizmi, son zamanlarda ülkelerin imaj ve gelir kaynağı olarak dikkatini çekmektedir. Sağlık turizmi, insanların başka ülkelere giderek güvenilir ve profesyonel sağlık hizmet sunucularından beklemezsizin kısa sürede, yüksek teknolojide, kaliteli ve düşük maliyette sağlık hizmeti almasını sağlamaktadır. Sağlık turizmi, sadece sağlık turistlerinin sağlığını korumayı, tedavi etmeyi, geliştirmeyi ve rehabilite etmeyi değil, aynı zamanda turizm hareketini de içinde barındırmaktadır. Sağlık turizmi ile birlikte ülkeler, uluslararası sağlık alanında rekabet edebilirlik ve sağlık eğitim kalitesini artırmak için akreditasyona gitmektedir. Sağlık turizmi, medikal turizm, termal ve spa – wellness turizm, ileri yaş ve engelli turizmi olarak üçe ayrılmaktadır. Çalışmada, sağlık turizmi hakkında genel bilgi verilmiş, Türkiye’de ve Dünya’daki durum incelenerek, Türkiye’de sağlık turizminin geliştirilmesine yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sağlık Turizmi, Türkiye Sağlık Turizmi, Dünya Sağlık Turizmi

1 Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Sağlık Yönetimi Bölümü, elifdikmetas@hotmail.com

2 Uz., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, hdikmetas@hotmail.com

3 Uz., Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Yönetimi Doktora Öğrencisi, nurcan_coskun@yahoo.com

4 Arş.Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Sağlık Yönetimi Bölümü, birgul_yabana@windowslive.com

Health Tourism in Turkey and the World

ABSTRACT

Health tourism has recently attracted the attention of the country image and source of income. Health tourism, people take health services from reliable and professional other countries health care providers in a short time, a high technology, high quality and low cost. Health tourism is the health tourist's health not only to protect, treat, development, and rehabilitate, but also in the tourism movement contains. Countries with health tourism are to accreditation for improve the competitiveness and health education quality in international health field. Health tourism is divided into three that medical tourism, thermal and spa - wellness tourism, the elderly and disabled tourism. In this study are presented general information about health tourism, examining the situation in Turkey and the world, proposals for the development of health tourism in Turkey.

Key Words: Health Tourism, Turkey Health Tourism, World Health Tourism

GİRİŞ

Sağlık turizmi, insanların sağlık nedeniyle ikamet ettikleri yerden başka bir yere tedavi olmak için gitmeleri olarak geniş şekilde tanımlanabilmektedir (Kostak, 2007: 117; Taşkın ve Şener, 2013: 254).

Çalışmanın amacı; sağlık turizmi, Türkiye ve dünya’da sağlık turizmi ve Türkiye’de sağlık turizminin nasıl geliştirilebileceği hakkında bilgi vermektir.

Sağlık Turizmi

“Sağlık” kavramı zaman zaman karmaşık anlamlar taşıyabilmektedir. Sağlık kavramına *olumsuz* anlam yüklenildiğinde, hareket noktası hastalıklardır. Sağlık sözcüğünden “*hastalıklı olmama*” durumu anlaşılır. Kavramla ilgili *olumlu* yaklaşımlar ise fiziksel ve zihinsel uyum gibi değişik açılardan bedensel kaliteyi vurgulamaktadır. Günümüzde daha çok bu ikinci anlam geçerlidir. Dünya Sağlık Örgütüne göre sağlık, sadece hasta ya da sakat olmamayı değil, aynı zamanda beden, ruhen ve sosyal yönden iyi olmayı da içerir (İçöz, 2009: 2260).

Turizm kavramı ise, hızlı sanayileşme ve şehirleşme içerisinde, beden ve ruh sağlığı açısından dinlenme, kendini yenileme ve zenginleştirme gereksinimini karşılayan sosyal, kültürel ve beşeri hizmet şeklinde tanımlanmıştır (Zengin-gönül vd., 2012: 3). Turizm faaliyetlerinin yerine getirilmesinin en önemli koşullarından biri zamandır. Turizm yeterli boş zamanı olan kişilerin katıldıkları faaliyet çeşididir. Bu nedenle kişilerin serbest zamana sahip olmaları ve bunu değerlendirmeyi düşünmeleri oldukça önemlidir (Kozak, 2012: 13). Turizm, bir ülkeden başka bir ülkeye birçok nedenle gelen insan hareketi şeklinde düşünülürse, insanların sağlıklı yaşaması ve sağlık konusu turizmle iç içedir (Aydın, 2009: 6).

Günümüzde insanlar iyi koşullarda seyahat etmekle birlikte yeni farklı bir tatil tecrübesi edinmek için arayış içindedirler. Uzun bekleme listeleri, yüksek maliyetler, sigortasızlık ve değerinin altında yapılan sigorta sonucu kapsam problemleri bazı insanları tıbbi bakım için yurtdışına gitmeye zorlamaktadır. Bu durum, yerel sağlık sistemlerinin uygun seçenekleri sağlayamadığında dış kaynaklara olan talebin artmasına neden olarak sağlık turizminin doğmasına

neden olmuştur (Güleç, 2011: 4). Ayrıca sağlık turizmine olan talebin artmasına neden olan faktörleri; ülkesinde yüksek teknolojili sağlık hizmetleri ve profesyonel insan kaynağının azlığı ya da yokluğu, tedaviyle birlikte tatil yapma isteği, sağlık hizmetlerinin kendi ülkelerinde pahalı olması, daha çok kaliteli sağlık hizmeti alınma isteği, kendi ülkesinde herhangi bir sebepten dolayı ameliyatının bilinmesinin istenmeyişi, ülkesinde iklim ve coğrafi olarak tatil için kısıtlı imkan olması, termal tesis ve turizm imkanının bol olduğu ülkede tatil yapma isteği, kronik hastaların, yaşlıların ve engellilerin başka ortamlara gitme ve tedavi olma isteklerinin olması, uyuşturucu ve farklı bağımlılıkları olan kişilerin farklı ya da daha uygun ortamlarda olma istekleri, kişinin hayata tutunma ve yaşam isteği olarak ifade etmek mümkündür (T.C. Sağlık Bakanlığı, Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2012).

Sağlık turizmi kavramı insan sağlığı ile her çeşit tedavi ve iyileştirmeyi içeren uygulamaların seyahat ve konaklama hizmetleri ile birleştirilerek sunulan hizmet turizminin bir türüdür (Çelik, 2009: 4). Dünyada çok fazla insan sağlık turizmi olarak bilinen bir seyahat segmentiyle iyilik hallerini artırmak amacıyla ortaya çıkmıştır. Sağlık turizmi kişinin beden ve zihnini dinlemek ya da artırmak için tasarlanmış tatil merkezli bir kavramdır (Stolk, 2009: 21). Sağlık turizmi, yurt dışında tedavi olmayı araştıran insanların hareketliliği olarak da tanımlanmaktadır (Tengilimoğlu ve Yalçın Balçık, 2009: 66). Sağlık turizminin içeriğinde; seyahatlerin planlanması ve gerçekleştirilmesini (Glinos and Baeten, 2006: 7); sağlık bakımı amacıyla gelenlere konaklama, sağlık hizmeti ve diğer tamamlayıcı hizmetlerin sunumunu (Turner, 2008: 553), hastanın sağlık hizmeti aldıktan sonra ülkesine geri dönmesini ve gerekli olduğu durumlarda iyileşme sürecinin kontrol edilmesi bulunmaktadır. Sağlık turizmi, sağlığın korunmasına yönelik önleyici, tedavi edici, rehabilite edici veya destekleyici sağlık hizmetlerinin, bu hizmetleri almak amacıyla seyahat eden kişilere, sunulan bu sağlık bakımının yanı sıra ulaşım, konaklama ve serbest zamanı değerlendirme seçeneklerinin bir arada sunulduğu ilişkiler bütünü olarak değerlendirilmelidir (Taş, 2010: 5, 6).

Sanayileşme ve kentleşmenin olumsuz etkileri toplum sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir ve bunun sonucunda doğal kaynakların kirlenmesi ile birlikte çevrenin bozulması gündelik yaşamı bireyin aleyhine etkileyerek çeşitli ra-

hatsızlıkları ortaya çıkarmaktadır. Bedensel yorgunlukların yanı sıra dolaşım, solunum, sindirim ve diğer sistemlerde oluşan hastalıklar iş gücü verimliliğini ve üretimini azaltmaktadır. Oluşan bu sağlık sorunlarının çözümlenmesi, insan sağlığının korunması, iş gücü verimliliğinin artırılması için insanların sağlık turizmine yönelmeleri desteklenmektedir. Kişilerin ve toplumların yaşam kaliteleri ve sağlıklı yaşam standartları çerçevesinde zinde olmalarını sağlamak amacıyla oluşturulan hizmet ve tesisler sağlık, güzellik, zindelik merkezleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Belkayalı, 2009: 70).

Sağlık Turizm Çeşitleri

Türkiye'nin, yaz ve kıyı turizminin kazancının yanı sıra önem verilmesi durumunda belki de daha fazlasını kazanacağı diğer bir turizm destinasyonu sağlık turizmidir. Bu turizm kapsamına kaplıcalar, şifalı çamurlar, içmeler ve medikal tedavi gibi 12 ay boyunca turist çekebilecek faaliyetler yer almaktadır. Sağlık turizm çeşitleri; medikal turizm, termal ve spa – wellness turizmi, ileri yaş ve engelli turizmi'dir (Ayдын, 2012: 93).

Medikal Turizm

Medikal tedaviye ulaşmak için yurt dışına seyahat etmeyi içeren sağlık turizmi, akademik ve popüler medyada büyük dikkat çekmektedir (Hanefeld et al, 2013: 1). Medikal turizm, kişilerin ya tedavi ya da cerrahi müdahale amacıyla denizaşırı seyahatlerindeki hızlı artışıyla birlikte niş pazar olarak ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda bu gelişme tüm dünyada hızlı şekilde ilerlemektedir (İçöz, 2009: 2262). Kardiyovasküler cerrahi, radyoterapi, “cyberknife”, “gammaknife” gibi ileri tedavi yöntemleri; böbrek, karaciğer ve kalp gibi transplantasyon cerrahisi; tüp bebek intravaginal fertilizasyon (IVF) gibi infertilite uygulamaları; saç ekimi, yüz germe ve burun estetiği gibi plastik ve rekonstrüktif cerrahiler, göz, diş, diyaliz tedavileri vb. ilk akla gelen medikal turizm nedenleri arasında bulunmaktadır (Altın vd., 2012: 158).

Termal ve Spa – Wellness Turizmi

Sıcak su kaynaklarının insanlık tarihinde önemli yeri bulunmaktadır. Termal sular ilkçağlardan beri yerleşim yeri seçiminde önemli kriter olmuş, içme suyu, kullanma suyu ve şifalı su olarak bu kaynaklardan faydalanılmıştır

(Öztürk ve Bayat, 2011: 144). Termal turizm, doğal şekilde belirli sıcaklığa sahip olarak yer üstüne çıkan ve faydalı mineralleri içeren şifalı suların ve şifalı çamur ve buharların bulunduğu yörelerde, yöreye özgü iklim şartları içerisinde gerçekleşen turizm türüdür (İlban vd., 2008:106). Wellness kavramı ve felsefesi 1959 yılında Amerikalı Doktor Halbert Luis Dunn tarafından geliştirilmiştir. Wellness kavramı; beden, ruh ve zihin sağlığını hem dengede tutmasını sağlamak hem de artırmaya yönelik yaşam tarzı felsefesi olarak ifade edilmiştir. Birleşik Devletler’de doğan “Wellness” kavramı, bütüncül ve sürekli gelişen ve değişen sağlık anlayışını temsil etmektedir (Güleç, 2011: 8). Hastalık sonrası rehabilitasyon dönemlerinde ya da kalıcı hasar bırakan rahatsızlıkların kısmen iyileştirilmesi amacıyla kaplıca ve Spa merkezlerinde yardımcı sağlık personeli veya diğer yetkili personel tarafından yapılan tedavi destekleyici veya rehabilite edici uygulamaların tamamı termal ve spa-wellness turizm türüdür (Özer ve Songur, 2012: 72).

İleri Yaş ve Engelli Turizmi

Yaşlı ve engelli turistlerin bakım ve rehabilitasyonu yapılması amacıyla klinik konukevleri – geriatrik tedavi merkezleri - bakım evlerinde eğitim almış sertifikalı personel tarafından yapılan uygulamaların tamamı ileri yaş ve engelli turizmini oluşturmaktadır (Özer ve Songur, 2012: 72). Bakıma muhtaç yaşlıların, bakım ihtiyaçlarını giderebilmek amacıyla başka ülkelere seyahat etmeleri, yaşlı turizmi olarak ifade edilmektedir (Özsarı ve Karatana, 2013: 140).

TÜRKİYE’DE SAĞLIK TURİZMİ

Gelişmiş ülkelerde eğitim ve refah seviyesinin yüksek olmasına paralel olarak sağlık hizmetleri sunumu da yüksek maliyetli olmaktadır. Bu ülkelerde yaşanan nüfusun sağlık ihtiyaçları ve sağlık giderlerinin payı her geçen gün artmakla birlikte artan bu sosyal güvenlik giderleri sosyal güvenlik kurumlarını zorlamaktadır. Bu maliyet sıkıntılarını aşabilmek için, gelişmiş ülkelerde bulunan sosyal güvenlik kurumları ve özel sigorta kurumlarının kaliteli tıbbi hizmet sunan ve yakında yer alan ülkelerle paket anlaşmalar yaparak düşük maliyetli sağlık hizmetleri alma çabaları görülmektedir.

Türkiye; iklim, fiyat, güvenlik ve ulaşım açısından göreceli avantajlara sahip olup; tıp turizmi, spa&wellness ve kaplıca turizmi, ileri yaş ve spor turizmi açılarından olağanüstü avantajlı bir konumdadır ve her kesime hitap edebilecek niteliklere sahiptir. Ayrıca, coğrafi yakınlık, ülkelerinde bulunmayan doğa ve iklim şartları nedeniyle ve kültürel benzerlik faktörleri de göz önünde bulundurulduğunda Türkiye Ortadoğu ülkeleri için de önemli bir sağlık ve termal turizm destinasyonu ülkesi olabilecek konumda yer almaktadır (www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,11478/dunyada-saglik-ve-termal-turizm.html).

Sağlık turizminin gelişmesiyle birlikte ülkemizde bu alandaki yatırımlar hız kazanmaya başlamıştır. Özellikle lazer ile göz ameliyatlarına yabancı turistlerin ilgi göstermesiyle birçok göz hastanesi Akdeniz ve Ege'de yeni projelere başlamıştır (İçöz, 2009:2272).

Son yıllarda Türkiye'de Devlet destekli yeni yatırımlarla birlikte modern teknolojilerin gelişimi İstanbul, Ankara ve İzmir'de ulusal sağlık hizmetlerinin kalitesini artırmıştır. Bu durumun doğal sonucu olarak Türkiye; Avrupa, Orta Doğu ve Rusya'nın medikal turizmi için pazar niteliğindedir. Ayrıca, bulunduğu konum itibariyle özellikle Avrupa'nın Arnavutluk gibi düşük gelirli ülkeleri ile Gürcistan, Azerbaycan, Türkmenistan, Özbekistan ve Kazakistan gibi eski Sovyet Bloğu ülkelerinin ilgisini çekmektedir (Zengingönül vd.,2012:15).

Türkiye'ye hasta gönderen ülkeleri beş grupta incelendiğinde;

1. Çeşitli nedenlerden dolayı bünyesinde çok fazla Türk nüfusu barındıran ülkeler (Almanya, Hollanda, Fransa gibi),
2. Altyapı ve hekim yetersizliği nedeniyle hizmet sıkıntısı çeken gelişmekte olan ülkeler (Balkan Ülkeleri, Orta Asya'daki Türk Cumhuriyetleri gibi),
3. Sağlık hizmetlerinin pahalı olduğu ve sigortaların kapsamadığı hizmetleri talep eden hastaların bulunduğu ülkeler (Amerika, İngiltere, Almanya gibi),
4. Arz-talep dengesindeki yetersizlik nedeniyle uzun bekleme sırası olan ülkeler (İngiltere, Hollanda ve Kanada gibi),

5. İkili anlaşmalar çerçevesinde Türkiye'ye belirli sayıda ücretsiz hasta gönderen ülkeler (Afganistan, Yemen Sudan gibi) (T.C. Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2011:13).

Türkiye'de sunulan medikal hizmetler genel olarak aşağıdaki gibidir;

- Göz ameliyatları,
- Diş Ameliyatları,
- Tüp Bebek uygulamaları,
- Estetik ve Plastik Operasyonlar,
- Kalp ve Damar Hastalıkları'dır (Şahbaz vd.,2012:277).

Dünya genelinde termal turizm açısından bakıldığında Türkiye 7. sırada jeo-termal kaynaklara sahiptir (Aktepe, 2013:177). Termal ve spa-wellness turizmi belki en eski sağlık turizmi çeşidi olarak kayıtlarda rastlanmaktadır. İnsanlar tedavi için termal su kaynaklarının bulunduğu yerlere gitmişlerdir. 2006 yılı verilerine göre sadece Almanya'da yılda 8 milyon insan termal kaynaklarda tedavi veya spa-wellness amaçlı olarak yurt içi veya yurt dışı seyahat etmektedir. Yine 2006 yılı Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerine göre yurt dışından Türkiye'ye termal turizm amacıyla gelenlerin sayısı 10.000 sağlık turisti civarındadır. Termal kaynağa sahip 46 ilde yaklaşık 200 tesise sahip Türkiye için bu rakamların tatmin edici olması mümkün olmadığı gibi, potansiyel olarak ta dikkat çekici konumdadır (T.C. Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2011:5).

2011 yılında Türkiye'de sağlık hizmeti alan uluslararası hasta sayısı 156.176 iken bu sayı 2012 yılı için yaklaşık olarak 261.999 olmuştur. Bu ise yaklaşık olarak % 68 artış anlamına gelmektedir (T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2013).

Türkiye'de sağlık turizmi ile ilgili olarak Sağlık Bakanlığı Sağlık Geliştirilmesi Genel Müdürlüğü bünyesinde Sağlık Turizmi Daire Başkanlığı bulunmaktadır (www.saglik.gov.tr/SaglikTurizmi/belge/1-10453/daire-baskanliginin-tarihcesi.html).

Türkiye’de sağlık turizmi konusunda özellikle Sağlık ile Kültür ve Turizm Bakanlıkları arasında sürekli işbirliği ve koordinasyon bulunmaktadır. Aynı zamanda idari, teknik, işletme ve denetim gibi konularda Sağlık Bakanlığı’nın sorumluluk alanı artarken, yatırım (teşvik), yatırım yeri planlaması (imar mevzuatı) ve tanıtım konularında ise Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın sorumluluk alanı genişlemektedir (<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/yazdir?10EB8D-67B7CCD6383348BC53683A8184>).

DÜNYA’DA SAĞLIK TURİZMİ

Sağlık turizminin geçmişi konusunda yapılan araştırmalar sağlık turizminin farklı dönemlerde ortaya çıktığını göstermektedir. Örneğin, Aydın araştırmasında, sağlık turizminin geçmişini yıllar öncesine dayandırarak; “Eski Yunan İmparatorluğu’nda hastalar Akdeniz ülkelerine termal su tedavileri almak için gitmekte iken, 18. yüzyıldan sonra zengin Avrupalılar kaplıca tedavisi almak için Nil’e gitmekte, 21. yüzyılda ise göreceli olarak düşük maliyetli ve bekleme süresinin kısa olduğu yerlere tedavi amaçlı gidilmektedir” (2012:93) olarak ifade etmiştir.

Bir diğer araştırma ise; Türkiye Sağlık Vakfı ve Sağlık Derneği’nin bu konuda yapmış olduğu araştırmadır. Bu araştırmanın ortak raporuna göre, 14. Yüzyıldan 17. Yüzyıla kadar yaşanan Rönesans döneminin Avrupa ve İngiltere’de sadece sanat ve kültürün yeniden doğuşuna sahne olmadığı bu dönemde sağlık turizminin de geliştiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca Ville d’Eaux (Sular Kasabası)’ta 1326 yılında demir zengini sıcak su kaynaklarının keşfedildiği ve ‘SPA’ (sudan gelen sağlık) teriminin ilk kez burada kullanıldığı iddia edilmiştir (Zengingöl vd., 2012:7).

Yeni dünyanın keşfi Avrupa’daki sağlık yolcularına yeni duraklar oluşturmuştur. 1600’lerde İngiliz ve Hollandalı kolonistler mineral su kaynaklarının yakınlarında ahşap kabinler inşa etmişlerdir. Amerika yerlilerinin iyileştirme sanatında çok usta oldukları da bu zamanda keşfedilmiştir. Bitkisel tıp konusundaki bilgileri Avrupa, Asya ve Afrika’dakilerle kıyaslanacak kadar iyi olduğu da ifade edilir (Gülen ve Demirci, 2012:43).

Dünya genelinde sağlık turizmi ile ön plana çıkan ülkeler: medikal turizmde; Panama, Brezilya, Malezya, Kostarika, Hindistan, Termal turizmde; Hindistan, Türkiye, Malezya ve Spa ve wellness turizminde ise; Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Avusturya, Bali, Maldivler'dir (Özer ve Songur, 2012).

Avrupa ülkelerinden Almanya termal turizm açısından önemli bir konuma sahiptir. 263 adet resmi belgeli termal merkez bulunan Almanya'da tesislerin toplam yatak kapasitesi 750.000'dir. Çek Cumhuriyeti ve Slovakya'da son yıllarda çok gelişmiş tedavi edici kaplıca merkezleri kurulmuştur. İki ülkede 60 tedavi edici termal merkez bulunmakta olup senede 500.000'e yakın hastaya tedavi hizmetleri verilmektedir. Ayrıca, Fransa'da 104, İspanya'da 128 ve İtalya'da 360 civarında termal tesis bulunmaktadır. Rusya'da çok sayıda kür merkezi bulunmakta ve yılda 8 milyon turist gelmektedir. Japonya'da 1500 adet kaplıcada 100 milyon geceleme kapasiteli termal turizm yapılmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Arkansas eyaletinde 55 bin kişinin yararlanacağı termal tesis yapılmış, Hawaii'de turizmi 12 aya yaymak için termal suların yararlanılarak yeni kurulan tesisler ile termal turizm ağırlıklı uygulamalara başlanılmıştır (www.ktb yatirimisletmeler.gov.tr /TR,11478/dunyada-saglik-ve-termal-turizm.html). Macaristan ise Avrupa'daki konumu nedeniyle Avrupa'nın sağlık turisti gönderen ülkeleri için önemli bir sağlık merkezidir. Diş tedavileri başta olmak üzere plastik ve estetik cerrahi, saç ekimi gibi tedavi yöntemlerinde Avrupa'da öne çıkan ülkelerin başında gelmektedir (Aktepe, 2013:176).

Asya ülkelerinden Hindistan, kaliteli sağlık hizmetlerini cazip fiyata sunabildiği için sağlık turistlerinin tercih ettiği bir ülke haline gelmiştir. Buradaki sağlık kuruluşlarının sahip olduğu teknoloji ve hastane altyapısının Amerika ve Avrupa ülkelerinin standartlarında olması, hekimlerin eğitimlerini yurtdışında tamamlayıp uluslararası deneyime sahip olmaları ve batıdaki tedavi yöntemlerine hâkim olmaları, tedavinin kısa sürede yapılabilmesi ve uygun fiyatlı olması Hindistan'ı güçlü kılan faktörlerdir (Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2013:13).

Medikal turizm merkezi olarak, 1997 yılında dünyada altıncı ve Asya'da en iyi sağlık sistemine sahip olan, Singapur'un küresel ünü Dünya Sağlık Örgütü'nün 2000 yılındaki raporunda teyit edilmiştir (Lee, 2010:486). Singapur

son yıllarda Endonezya, Malezya, Çin, Güney Asya ve Orta Doğu'dan daha büyük miktarda sağlık turisti çekmektedir. Sağlık turizminin devlet politikası haline geldiği Singapur'da devlet ve özel hastanelerin sunduğu hizmetin kalitesi oldukça yüksektir ve özellikle hijyen alanında çok ileridir. Singapur'daki hastane ve sağlık kuruluşlarının birçoğu, uluslararası akreditasyon ve standardizasyon kurumları tarafından akredite edilmiştir. Bu özelliklerinden dolayı komşu ülkelerden gelen sağlık turistlerinin yanında ABD ve İngiltere gibi Avrupa ülkelerinden de sağlık turistleri Singapur'u tercih etmektedir. Tayland son zamanlarda sağlık turizminde hızla büyüyen, yabancı müşteri çeken uluslararası bir ün kazanmıştır (Cohen, 2008: 32) Sağlık turizminde en iddialı ülkeler arasında yer alan Tayland; kozmetik, organ nakli, ortopedi, diş, kardioloji ve cerrahi müdahaleler için çoğunlukla diğer Asya ülkelerinden hasta çekmektedir. Tayland, SPA, fizik tedavi ve mental tedaviler konusunda bölgedeki diğer ülkelerden daha ileri konumda bulunmaktadır. Medikal turizmin gelişmesinde devlet teşvikleri, önemli rol oynamaktadır (Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2013:14, 15).

Tayland medikal turizmde en popüler hedef olmaya devam ederken Kore ve Tayvan'da 2009 yılında medikal turizm pazarına katılmıştır (Lee, et.al.,2012:71).

Ürdün; medikal turizm, diş tedavisi, organ nakli (böbrek nakli), ortopedik ameliyatlar, kardiyolojik işlemler, nörolojik ameliyatlar alanlarında popülerdir. Sunulan sağlık hizmetlerinin fiyatları, Amerika'ya göre %25 daha düşüktür (www.healthbase.com/hb/cm/medical-tourism-in-jordan.html).

Suudi Arabistan medikal turizm ve özellikle estetik cerrahi ve diş hekimliğinde Hac ziyaretleri ile diğer Körfez ülkelerinden gelen hastalar için bağlantı noktası olmaya çabalamaktadır (Connell,2006:1095).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sağlık turizmi, kısaca kendi yaşadığı yerden başka yerlere sağlık amacı ile seyahat eden insanların oluşturduğu turizm çeşidi olarak tanımlanabilir (Gülmez, 2012: 25). Son yıllarda medikal turizm dünyada hızla yükselen sektör olup, Türkiye bu sektörde dünyanın önde gelen ülkelerinden birisidir. Türki-

ye'ye gelen uluslararası hasta sayısı 2010 yılından itibaren oldukça artmaktadır. 2011 yılında Türkiye'ye gelen uluslararası hasta sayısı 156.176 iken, 2012 yıl sonu itibariyle bu sayı 261.999'a yükselmiştir. 261.999 uluslararası hastadan 169.462'si ise medikal sağlık turisti olarak hastanelere başvurmuştur. Uluslararası hastalar daha çok Almanya, Libya ve Rusya'dan; medikal turistler ise Libya, Almanya ve Irak'tan Türkiye'ye gelmektedir. Tedavi amaçlı gelen hastaların büyük bir çoğunluğu İstanbul, Antalya ve Ankara gibi büyük illeri ve özellikle de göz hastalıkları, ortopedi ve travmatoloji ve iç hastalıkları kliniklerini tercih etmektedir.

Türkiye'de sağlık turizminin önemi ve getireceği ekonomik değer oldukça büyüktür. Sağlık turizmi alanında özel hastaneler ciddi atılımlar yapmış ve 2012 yılında Türkiye'ye gelen tüm uluslararası hastaların %83'üne, medikal sağlık turistlerinin % 91'ine ve turistlerin sağlığı kapsamındaki hastaların % 68'ine hizmet vermiştir (T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2013).

Sağlık turizminin geliştirilmesi ile ilgili olarak aşağıdaki öneriler sunulabilir.

- Yörelere turizm güzelliklerini her zaman korumaları ve tanıtım araçlarında bu güzellikleri yansıtmak,
- Sektörde yer alan temsilciler (sigorta kuruluşları, seyahat acenteleri gibi) arasında koordinasyon,
- Yabancı dil bilen sağlık personelinin artması,
- Akredite olmuş sağlık kurumlarının artması,
- Uluslararası seyahat maliyetlerinin düşmesi konusunda anlaşmalar yapılması,
- Güven unsurunun artırılması,
- Sağlık Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı arasındaki iletişimin artması,
- Teknik donanım ve uzmanlaşmış işgücünün artması,
- Yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarını sağlık turizmi amacıyla ülkeye çekmek,

- Uluslararası pazarlama ve dağıtım amacıyla devlet desteğinin artırılması,
- Yurtdışından gelecek kişiler için sağlık paketlerinin içine ulaşım, konaklama, refakat, ücretlendirme, tıbbi tedavi kalitesi, ilgili sağlık kuruluşu hakkında bilgilendirmeler yapmak (Özsarı ve Karatana, 2013),
- Kamu hastanelerinde sağlık turizm faaliyetlerinin artırılması için halkla ilişkiler faaliyetlerinin güçlendirilmesi ve yabancı sigorta irtibat bürosunun kurulması,
- Yurtdışından gelen sağlık turistleri için kültürel etkinlikler düzenlemek (Gülmez, 2012: 93),
- Sağlık kuruluşlarının Türkçe ve İngilizce web sitelerinin olması,
- Ülkelerle sağlık alanında işbirliği anlaşmalarını artırmak
- Uluslararası hasta tedavisi yanında sağlık personelini eğitim amaçlı Türkiye'ye davet etmek, kongre, konferans vb. düzenlemek,
- Termal tesisleri güçlü hale getirmek,
- Geriatrik bakım merkezleri ve engelli bakım merkezlerini artırmak (www.saglikturizmi.gov.tr),
- Almanca, Arapça, İngilizce ve Rusça olarak dört dilde hizmet veren Uluslararası hasta destek birimi telefon numarası 4444728 gibi hizmetlerin tanıtımının artırılması (T.C. Sağlık Bakanlığı, Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2012) gibi öneriler sunulabilir.

KAYNAKLAR

- Aktepe C., (2013). Sağlık Turizminde Yeni Fırsatlar ve Türkiye'de Yerleşik Sağlık İşletmelerinin Pazarlama Çabaları, İşletme Araştırmaları Dergisi, 5(1): 170-188.
- Altın U., Bektaş G., Antep Z., İrbani A., (2012). Sağlık Turizmi ve Uluslararası Hastalar İçin Türkiye Pazarı, Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 3(3):157-163.
- Aydın D. (2009). Türkiye'de Sağlık Turizmi ve Ortadoğu'daki Yeri, II. Uluslararası Sağlık Turizmi Kongresi, 2009, Ankara.
- Aydın O., (2012). Türkiye'de Alternatif Bir Turizm; Sağlık Turizmi, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 14 (23):91 – 96.
- Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, (2013). Sağlık Turizmi Sektör Raporu:11-15.

- Belkayalı N., (2009). Jeotermal Enerji Kaynaklarının Sağlık, Turizm ve Rekreasyon Amacıyla Kullanımı ve Ekonomik Değerinin Tespiti: Yalova Termal Kaplıcaları Örneği, TMMOB Jeotermal Kongresi Bildiri Kitabı, Ankara. 69-80.
- Cohen E.,(2008). Medical tourism in Thailand, Au-Gsb e-Journal, Vol:1(1):24-37.
- Connell J.,(2006). Medical tourism: Sea, sun, sand and ... surgery, Tourism Management 27:1093–1100.
- Çelik A.,(2009). Sağlık Turizmi Kapsamında Termal İşletmelerde Sağlık Hizmetleri Pazarlaması ve Algılanan Hizmet Kalitesi: Balçova Termal İşletmesinde Bir Uygulama, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Hastane ve Sağlık Kuruluşları Yönetimi Programı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Glinos I.A. and Baetan R. (2006). A Literature Review of Cross-Border Patient Mobility in the European Union, Observatoire Social European, Brussels p.18.
- Güleç D., (2011). Sağlık Turizmi Kapsamında Antiaging (Sağlıklı Yaşlanma) Uygulamaları ve Yaşlı Bakımı: Türkiye Değerlendirmesi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Hastane İşletmeciliği Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Gülen G.K., Demirci S., (2012). Türkiye’de Sağlık Turizmi Sektörü”, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No: 2011-39.
- Gülmez Z., (2012). Türkiye’de Ve Dünya’da Sağlık Turizmi Ve Çeşitleri: Sağlık Turizminin Ülkemizdeki Mevcut Durumu Ve Bazı Ülkelerle Kıyaslanması, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hastane Ve Sağlık Kuruluşlarında Yönetim Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Hanefeld J., Horsfall D., Lunt N., Smith R., (2013). Medical Tourism : A Cost or Benefit to the NHS?, PLOS ONE, 8 (10), Netherlands.
- İçöz O., (2009). Sağlık Turizmi Kapsamında Medikal (Tıbbi) Turizm ve Türkiye’ nin Olanakları, Journal of Yaşar University, 4(14):2257-2279.
- İlban M. O., Koroğlu A., Bozok D., (2008). Termal Turizm Amaçlı Seyehat Eden Turistlerde Destinasyon İmajı: Gönen Örneği, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13:105-129.
- Kostak D., (2007). Turizm Hareketleri (Türkiye Örneği Üzerinden Sağlık Turizmi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Uluslararası İktisat Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Kozak N., (2012). Genel Turizm Bilgisi, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, Eskişehir.152.

- Lee C.G., (2010). Health care and tourism: Evidence from Singapore, *Tourism Management* 31: 486–488.
- Lee M., Han H., Lockyer T., (2012). Medical Tourism—Attracting Japanese Tourists For Medical Tourism Experience, *Journal of Travel & Tourism Marketing*, Vol:29(1):69-86.
- Özer Ö., Songur C., (2012). Türkiye' nin Dünya Sağlık Turizmindeki Yeri ve Ekonomik Boyutu, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7, s. 69-81.
- Özşarı S.H., Karatana Ö., (2013). Sağlık Turizmi Açısından Türkiye' nin Durumu, *JournalAgent*, 24(2):136 - 144.
- Öztürk M., Bayat M., (2011). Uluslararası Turizm Hareketlerinde Sağlık Turizminin Rolü ve Kalite Çalışmalarının Önemi Bir Literatür Çalışması, *KSÜ İİBF Dergisi*, 2011 (2):135-156
- Stolk M., (2009). Sun, Sea, Sand, Safari, and.... Surgery Medical Tourism to South Africa, Student at NHTV Breda, University of Applied Sciences ITMC International Tourism Management and Consultancy Degree Program, Netherlands, (Supervisor: Tomas Mainil).
- Şahbaz R.P., Akdu U., Akdu S., (2012). Türkiye'de Medikal Turizm Uygulamaları; İstanbul ve Ankara Örneği, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:15, Sayı:27.
- Taş İ., (2010). Avrupa Birliği'nde Sağlık Turizmi Kapsamında Sınır Ötesi Hasta Hareketliliği, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim Dalı, Avrupa Çalışmaları Doktora Programı, Yayımlanmamış Doktora Tezi*, İzmir.
- Taşkın E., Şener H.Y., (2013). Sağlık Turizmi Markası: Kütahya, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 36: 253 – 260.
- T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü (Sağlık Turizmi Daire Başkanlığı), (2012). Sağlık Turizmi El Kitabı, Ankara.
- T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü (Sağlık Turizmi Daire Başkanlığı) (2013). Türkiye Medikal Turizm Değerlendirme Raporu, Ankara.
- T.C. Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, (2011). Türkiye'de Medikal Turizm, Ankara.
- Tengilimoğlu D., Yalçın Balçık P., (2009). What Should Turkey's Marketing Strategy Be In Health Tourism?, *Proceedings of the Annual Meeting of the Association of Collegiate Marketing Educators*.66 – 81.

- Turner L., (2008). Cross-border Dental Care: Dental Tourism and Patient Mobility, Bristish Dental Journal, Vol. 204 (10):553-554.
- www.healthbase.com/hb/cm/medical-tourism-in-jordan.html, Erişim tarihi: 18.01.2015
- www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,11478/dunyada-saglik-ve-termal-turizm.html, Erişim tarihi: 18.01.2015
- www.saglikturizmi.gov.tr, Erişim tarihi: 18.01.2015.
- www.saglik.gov.tr/SaglikTurizmi/belge/1-10453/daire-baskanliginin-tarihcesi.html, Erişim tarihi: 29.05.2015.
- www.yigm.kulturturizm.gov.tr/yazdir?10EB8D67B7CCD6383348BC53683A8184, Erişim tarihi: 18.01.2015.
- Zengingönül O., Emeç H., İyilikçi D.E., Bingöl P., (2012). Sağlık Turizmi: İstanbul'a Yönelik Bir Değerlendirme, Ekonomistler Platformu, İstanbul. 3-63.